
Cultuurhistorische quickscan Borne 27, Schijndel

opsteller: A. de Boer (senior KNA Prospector)

datum: 10 april 2019

Aanleiding

In het kader van een ruimtelijke ontwikkeling wordt een nieuw bestemmingsplan opgesteld voor het perceel bij het adres Born 27 in Schijndel, gemeente Meerijstad.

Op het perceel is een bedrijf gespecialiseerd in de aanleg van tuinen en bestratingen gevestigd. Op ongeveer 50 m vanaf de weg staat een loods. De strook hiervoor, langs de openbare weg, is onbebouwd. Op deze strook wordt een woning gerealiseerd (fig. 1). Dit is het plangebied.

Het plangebied ligt in bestemmingsplan Landelijk gebied, Herijking, onherroepelijk vastgesteld 24 september 2015

Op de bestemmingsplankaart heeft het plangebied de aanduiding dubbelbestemming waarde - cultuurhistorisch waardevolle elementen.

De voor 'Waarde - Cultuurhistorisch waardevolle elementen' aangewezen gronden zijn mede bestemd voor het behoud, beheer en versterking van de cultuurhistorisch waardevolle elementen. Dat betekent dat het niet is toegestaan in deze zone werkzaamheden te verrichten die leiden tot aantasting van de cultuurhistorische waarden. In het bijzonder geldt dit voor:

- het aanbrengen van (half)verhardingen;
- het rooien of vellen van houtgewas;
- afgraven, vergraven, ophogen en egaliseren van de bodem;
- graven of dempen van sloten;
- verwijderen van perceelsrandbeplanting;
- diepwoelen en diepploegen;
- het verwijderen van wegen of paden

Als bij een initiatief blijkt dat één (of meerdere) van deze werkzaamheden zijn voorzien, moet een belangenafweging worden gemaakt. Het criterium is als volgt gedefinieerd:¹ De werkzaamheden mogen geen onevenredige aantasting tot gevolg hebben van de cultuurhistorische waarden van de landschapselementen die in de cultuurhistorische waarderingskaart als landschapselement zeer hoog en/of hoog zijn aangemerkt.

1 Bestemmingsplan regel 37.2.4

Vraagstelling

De volgende onderzoeksvragen zijn gebruikt:

- *Zijn er bekende cultuurhistorische waarden aanwezig, en zo ja, wat zijn daarvan de kenmerken?*
- *Indien cultuurhistorische waarden aanwezig zijn, wat is het effect van de beoogde ontwikkeling op deze waarden?*

Historische situatie

Borne is een gehucht in De Bodem van Elde (code 15.2.007 De Borne in Berkvens, 2013). De Bodem van Elde was in de Late Middeleeuwen een gemeenschappelijk gebruikt gebied met woeste gronden (gemeynte). Deze gemeynte bestaat grotendeels uit een vlakte van verspoelde dekzanden en leem. In het oosten strekt de dekzandrug van Schijndel nog tot juist in dit gebied.

In het gebied liggen de gehuchten Elde en Borne. Borne is de oudste en ligt op de rand van de rug van Schijndel. Het gehucht ligt langs de straat genaamd De Borne, die ruwweg van zuidzuidoost naar noordnoordwest loopt.

De straat Borne is tweezijdig bebouwd met verspreid liggende boerderijen. Bij sommige boerderijen liggen hoge akkers. Dit zou in oorsprong een nederzetting uit het midden van de dertiende eeuw kunnen zijn. De boerderijen zijn gebouwd langs de grens van de gemeenschappelijke grond die aanvankelijk door een sloot werd gemarkeerd.

Langs de openbare weg is een onbebouwde strook grond aanwezig. Deze strook is variërend in breedte van tien tot circa dertig meter. Dit is waarschijnlijk een zogenaamde voorpootstrook. Het voorpootrecht is ingesteld door hertog Philips om te voorzien in de groeiende houtbehoefte van de Meierij. In 1462 is het voorpootrecht verleend aan Schijndel.² De eigenaren van de boskamp mochten daarmee (tegen betaling) een strook bomen planten op de gemene grond. Door de voorpootstrook loopt de weg.

Op de Schijndelse kaarten van Weijers uit midden 18^e eeuw en de kaart van Verhees van begin 19^e eeuw is deze situatie nog goed herkenbaar (fig. 2 en 3). Door de aanwezigheid van de voorpootstrook staan de oudere boerderijen soms opvallend ver van de weg af. De strook is ten noorden van het plangebied circa dertig meter breed. Ter hoogte van het plangebied is de strook circa tien meter breed.

Op de kadastrale minuut (fig. 4) is de voorpootstrook herkenbaar in de perceelstructuur. De voorpootstroken zijn in deze periode nog met bomen beplant volgens de OAT (Oorspronkelijke Aanwijzende Tafels).

Sinds de 20^e eeuw is de voorpootstrook bij het plangebied niet meer aanwezig en zijn de stroken in de aangrenzende wei- en bouwlanden opgenomen (fig. 5 en 6).

2 Buis 1985, 169

blad 3/15

datum: 10-04-19

project: 2019012902 Meerijstad Schijndel Borne 27

Cultuurhistorische waardering

De gemeente Meerijstad maakt gebruik van het vastgestelde erfgoedbeleid van de voormalige gemeente Schijndel.³

Op de kaart Historisch landschap van dit beleid ligt het plangebied op een besloten akker (fig. 7). De noordoostelijke punt van het plangebied ligt in een voorpootstrook.

Op de cultuurhistorische waarden- en verwachtingen kaart ligt het plangebied in een 'cultuurhistorisch vlak' (fig. 8). In het plangebied liggen geen lijn- en puntelementen.

Bij de herijking van het bestemmingsplan in 2015 is het cultuurhistorisch beleid geactualiseerd en van waardering voorzien. Op de kaart Inventarisatie historisch cultuurlandschap, landschapselementen en historische bouwkunst ligt het plangebied grotendeels in "kd3: droge en onregelmatige, halfopen kamptginning met bebouwing", en deels in "kd1: droge, halfopen kamptginning met bebouwing" (fig. 9).

Waardevolle kenmerken van "kd3: droge en onregelmatige, halfopen kamptginning met bebouwing" zijn:⁴

- wegenstructuur
- bebouwingspatroon
- hoofdstructuur van de onregelmatige verkaveling
- populierenbeplanting langs wegen, deels als relict van voorpootstroken

Eenheid "kd1: droge, halfopen kamptginning met bebouwing" heeft vergelijkbare waardevolle kenmerken maar onderscheid zich met een andere verkavelingsstructuur, namelijk strokenverkaveling in plaats van onregelmatige verkaveling.

Vertroebelde / verdwenen kenmerken zijn:

- percelen zijn groter geworden
- groot deel van de kavelrandbeplanting is verdwenen
- grondgebruik van akkerland naar gemengd
- bebouwing steekt soms erg ver de ronde structuur in

Op de kaart Cultuurhistorische inventarisatie en waardering heeft het plangebied voor de waardering van het cultuurlandschap een 'middelmatige waarde' (fig. 10).

In het plangebied staan geen lijn- of puntelementen geregistreerd en in het plangebied staat geen historische bouwkunst.

3 Berkvens 2013

4 Keunen e.a. 2015, 24–25

blad 4/15

datum: 10-04-19

project: 2019012902 Meierijstad Schijndel Borne 27

Conclusie

- *Zijn er bekende cultuurhistorische waarden aanwezig, en zo ja, wat zijn daarvan de kenmerken?*

Het plangebied ligt in een droge halfopen kamptontginning met bebouwing" op de grens van een onregelmatige en regelmatige ontginning. Deze landschappen hebben in het algemeen de volgende kenmerkende elementen: de wegenstructuur, bebouwingspatroon, hoofdstructuur van de (regelmatig of onregelmatige) verkaveling en populierenbeplanting langs wegen, deels als relict van voorpootstroken.

Het plangebied ligt op een langgerekt perceel dat als onderdeel van de strokenverkaveling kan worden aangemerkt. Het plangebied is onbebouwd en de voorpootstrook is sinds het midden van de 20^e eeuw niet meer aanwezig. Het plangebied ligt in een zone met een middelmatige cultuurhistorische waarde.

- *Indien cultuurhistorische waarden aanwezig zijn, wat is effect van de beoogde ontwikkeling op deze waarden?*

In het plangebied liggen geen landschapselementen die op de waarderingskaart als zeer hoog en/of hoog zijn aangemerkt. Het beoogde plan leidt niet tot een andere perceelstructuur. Er worden geen landschappelijke elementen versterkt of verzwakt. Het plan heeft geen noemenswaardig effect op de cultuurhistorische waarden.

Bureau voor Archeologie

advies en onderzoek

blad 5/15

datum: 10-04-19

project: 2019012902 Meerijstad Schijndel Borne 27

Literatuur

- Berkvens, R. 2013. "*Schijndels erfgoed 2013 Toelichting op de erfgoedkaart van de gemeente Schijndel*". Gemeente Schijndel.
- Buis, J. 1985. "*Historia forestis. Nederlandse bosgeschiedenis*." Wageningen: Landbouw Hogeschool Wageningen. <http://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/132846>.
- Keunen, L.J., C.J.B.P. Frank, M.E.D. Lemmens, en Van der Veen, S. 2015. "*Tussen Aa-dal en Rooise Heide Herijking van het erfgoedbeleid van de gemeente Schijndel*". RAAP rapport 2970. Weesp: RAAP Archeologisch Adviesbureau. http://www.ruimtelijkeplannen.nl/documents/NL.IMRO.0844.BPLGHerijking2015-VG01/b_NL.IMRO.0844.BPLGHerijking2015-VG01_tb4.pdf.
- Verhees, H. 1803. "*Caart figuratief van De Bodem van Elde met grensscheidingen zoals overeengekomen tussen de gewoorenen van St. Michielsgestel, Boxtel, St. Oedenrode en Schijndel voor notaris Carel Storm van 's Gravesande op 2 meio 1802, 1803*". Streekarchivariaat Langs Aa en Dommel (M. Rovers). archieven.nl, BHIC. <https://proxy.archieven.nl/0/F2AA44B2EC34481E803C3D304BD6F55B>.
- van de Weijer, Jan Francis. 1756. "*Caarte Figuratief van het dorp Schijndel in Clampen' ofwel tiendkaart van geheel Schijndel*". <https://proxy.archieven.nl/0/18D8E85935464056B28C521B3A1618E0>.

Figuren



Figuur 1: Planschets.

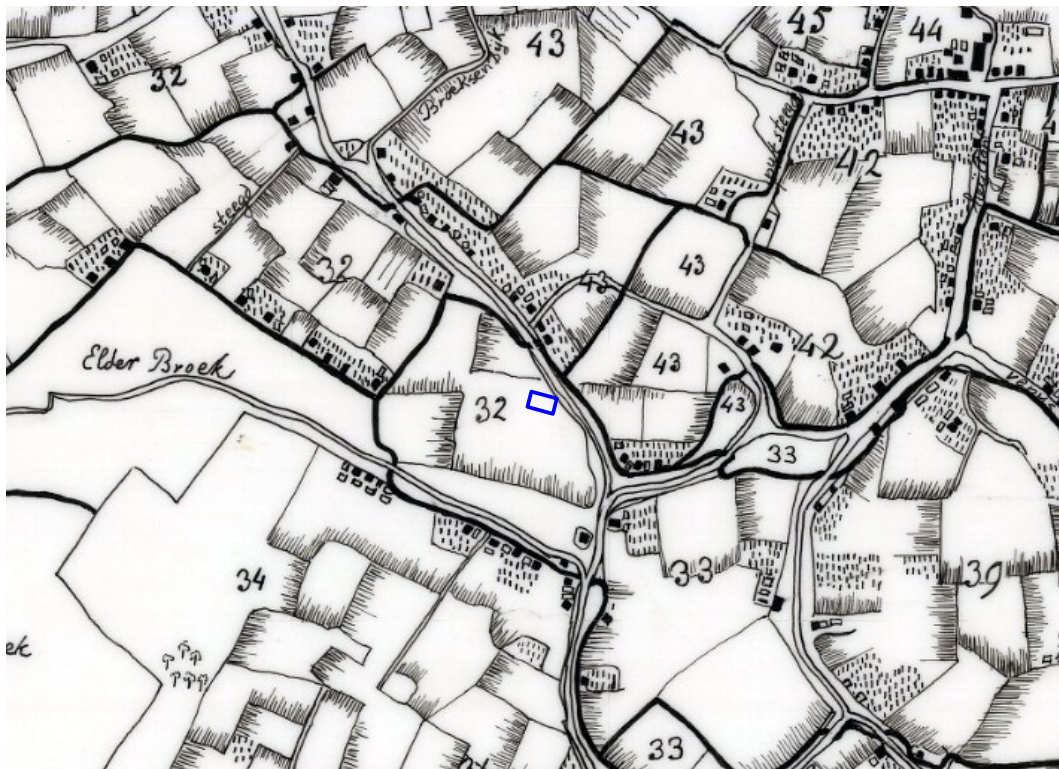
Bureau voor Archeologie

advies en onderzoek

blad 7/15

datum: 10-04-19

project: 2019012902 Meierijstad Schijndel Borne 27



Figuur 2: Kaart Weijers (Van de Weijer 1756).

Boven: overzicht, onder: detail. Het kaartnoorden is linksboven.

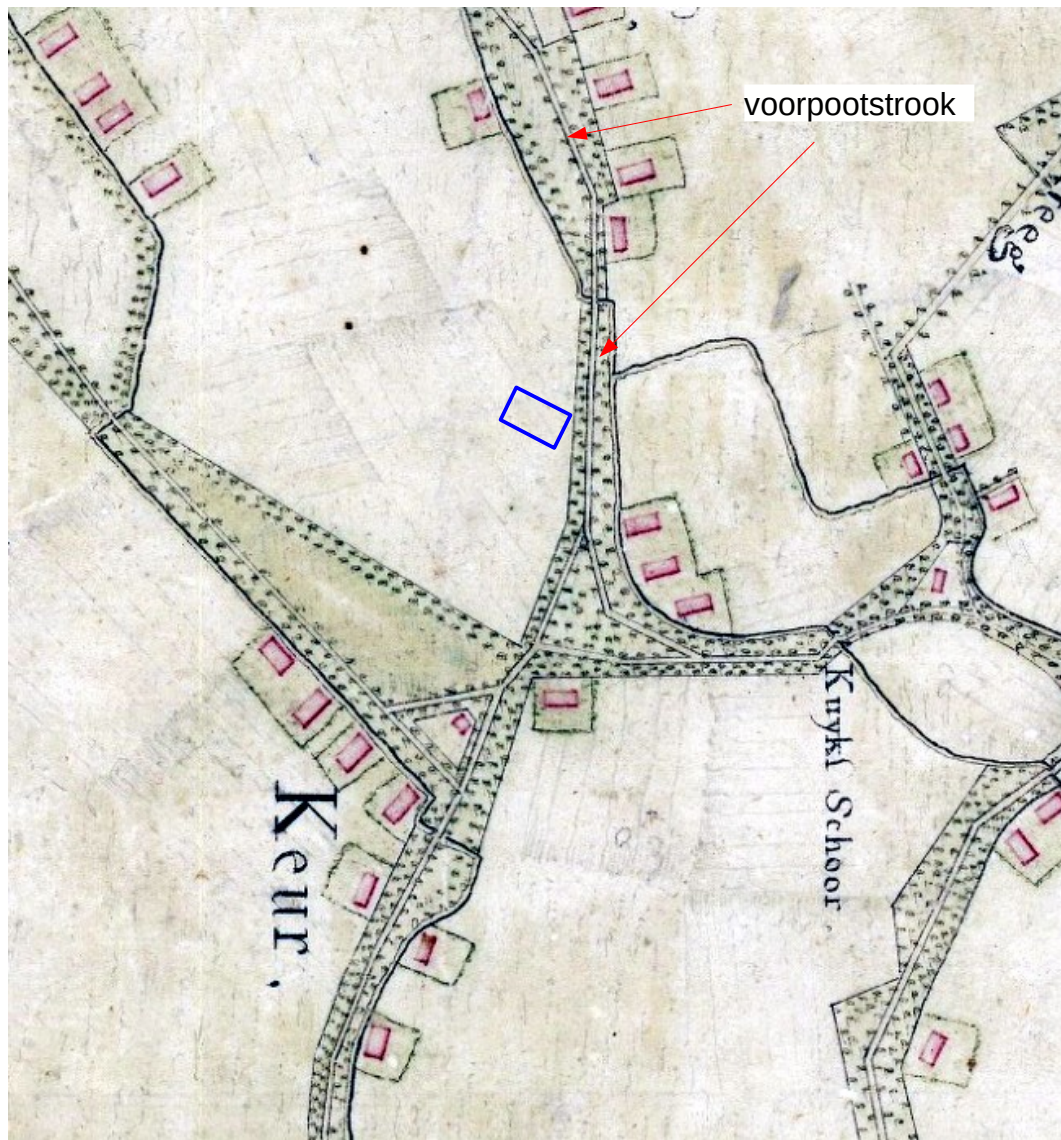
Bureau voor Archeologie

advies en onderzoek

blad 8/15

datum: 10-04-19

project: 2019012902 Meierijstad Schijndel Borne 27



Figuur 3: Kaart Verhees (Verhees 1803).

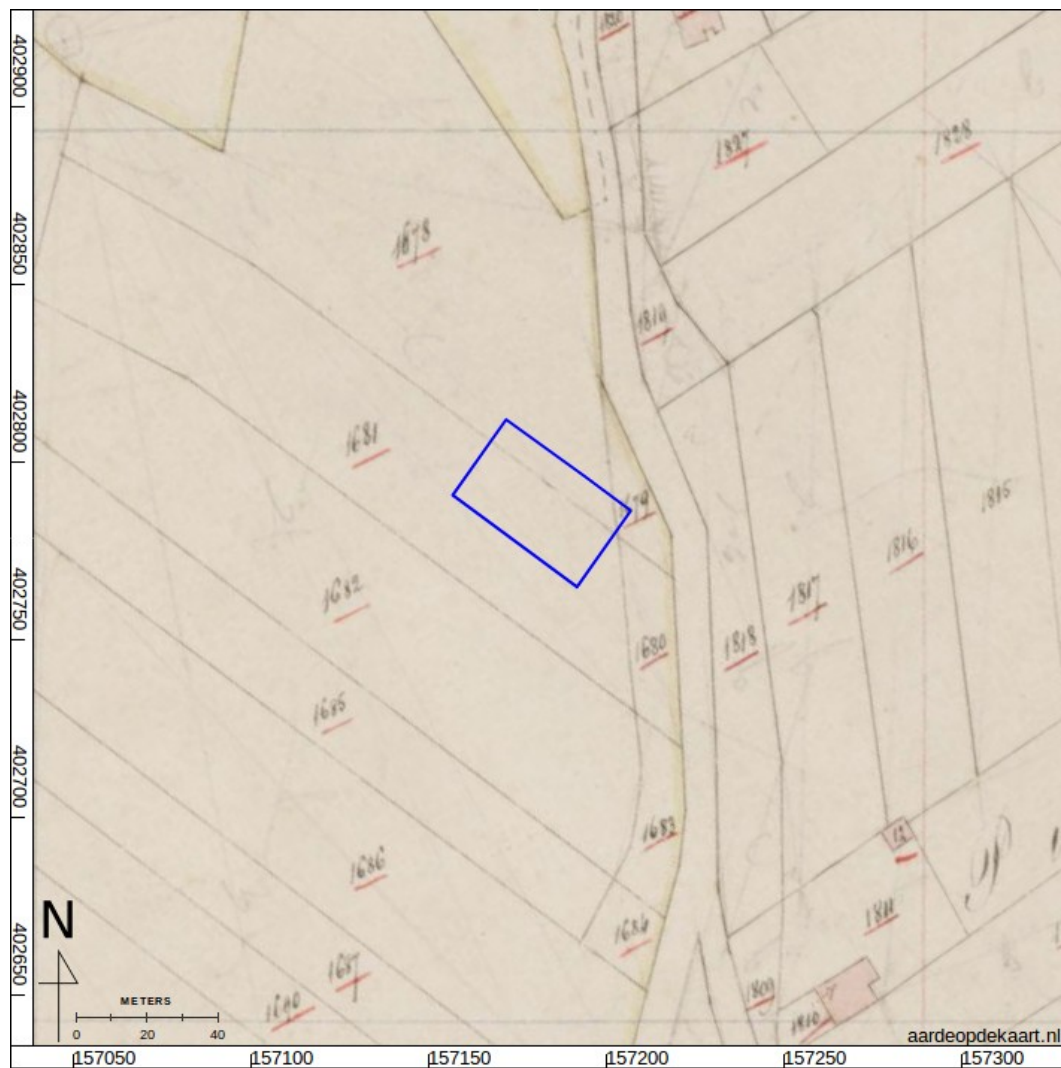
Bureau voor Archeologie

advies en onderzoek

blad 9/15

datum: 10-04-19

project: 2019012902 Meerijstad Schijndel Borne 27



Figuur 4: Kadastrale minuut 1811-1832, Schijndel, sectie C, blad 3.

perceel 1679, 1680 en 1684: eigendom van gemeente Schijndel, opgaande bomen. Dit is vermoedelijk een overblijfsel van de 'voorpootstrook'.

De overige percelen links van de weg zijn bouwland.

Bureau voor Archeologie

advies en onderzoek

blad 10/15

datum: 10-04-19

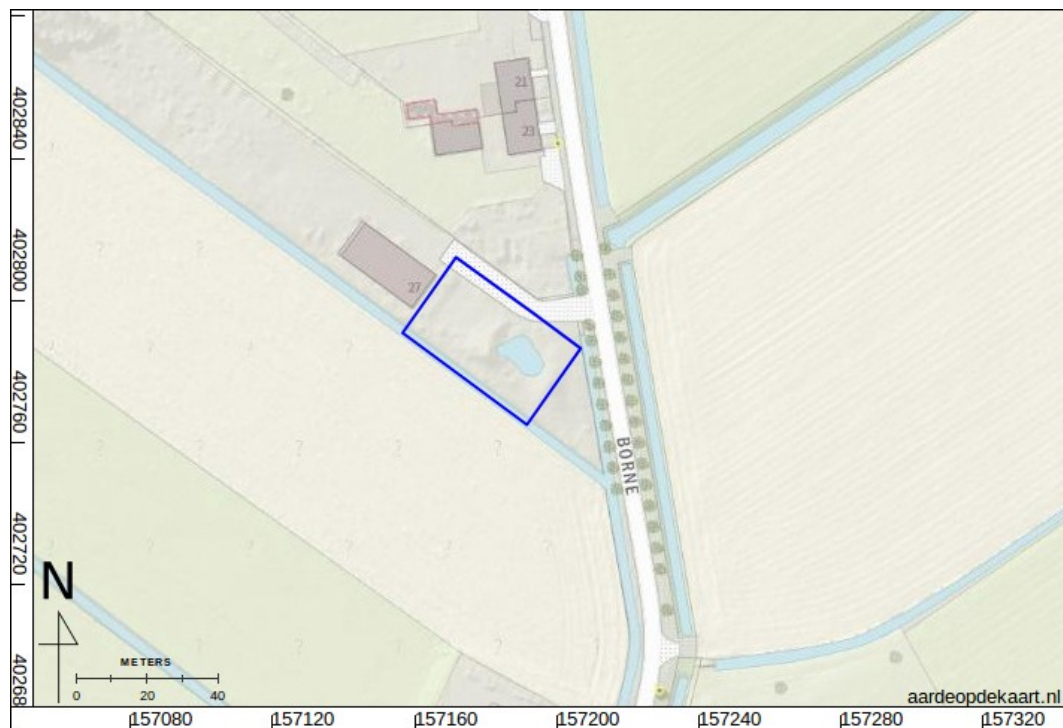
project: 2019012902 Meerijstad Schijndel Borne 27



blad 11/15

datum: 10-04-19

project: 2019012902 Meierijstad Schijndel Borne 27



Figuur 6: Actuele topografische situatie (de vijver is gedempt).

Bureau voor Archeologie

advies en onderzoek

blad 12/15

datum: 10-04-19

project: 2019012902 Meerijstad Schijndel Borne 27



Verklaring van de Cultuurhistorische elementen

Thema 21: De oude akkers (groen vlak)

- 12.12.2.337: Besloten akker

Thema 16: Industrieel (gele driehoek)

- 16.1.001: cultuurhistorisch waardevolle bebouwing, langgevelboerderij, Borne 19-21,

Thema 23: Historische (steden)bouwkunst (zwarte driehoek)

- 23.2.023: langgevelboerderij, Borne 58,
- 23.2.027: langgevelboerderij, Borne 33
- 23.2.154: langgevelboerderij, Keur 16

Figuur 7: Historisch landschap (Berkvens 2013). Het plangebied is rood omkaderd.

Bureau voor Archeologie

advies en onderzoek

blad 13/15

datum: 10-04-19

project: 2019012902 Meerijstad Schijndel Borne 27



Figuur 8: Cultuurhistorische waarden- en verwachtingenkaart (Berkvens 2013). Het plangebied is blauw omkaderd. Het bruine raster is de eenheid 'cultuurhistorisch vlak'.

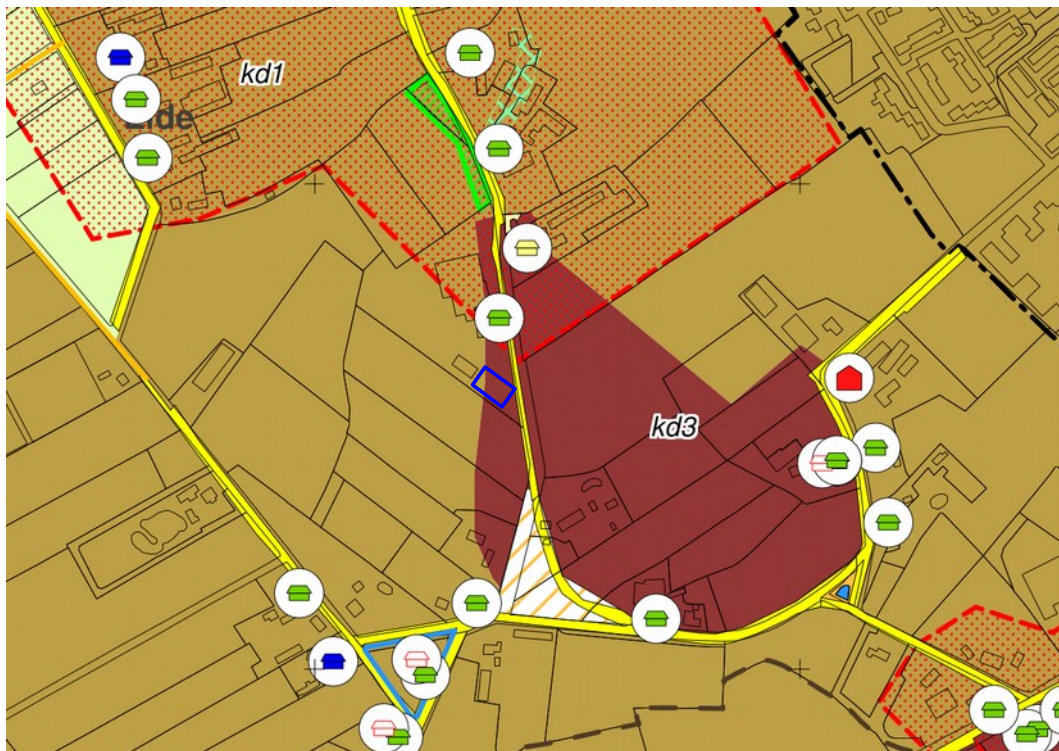
Bureau voor Archeologie

advies en onderzoek

blad 14/15

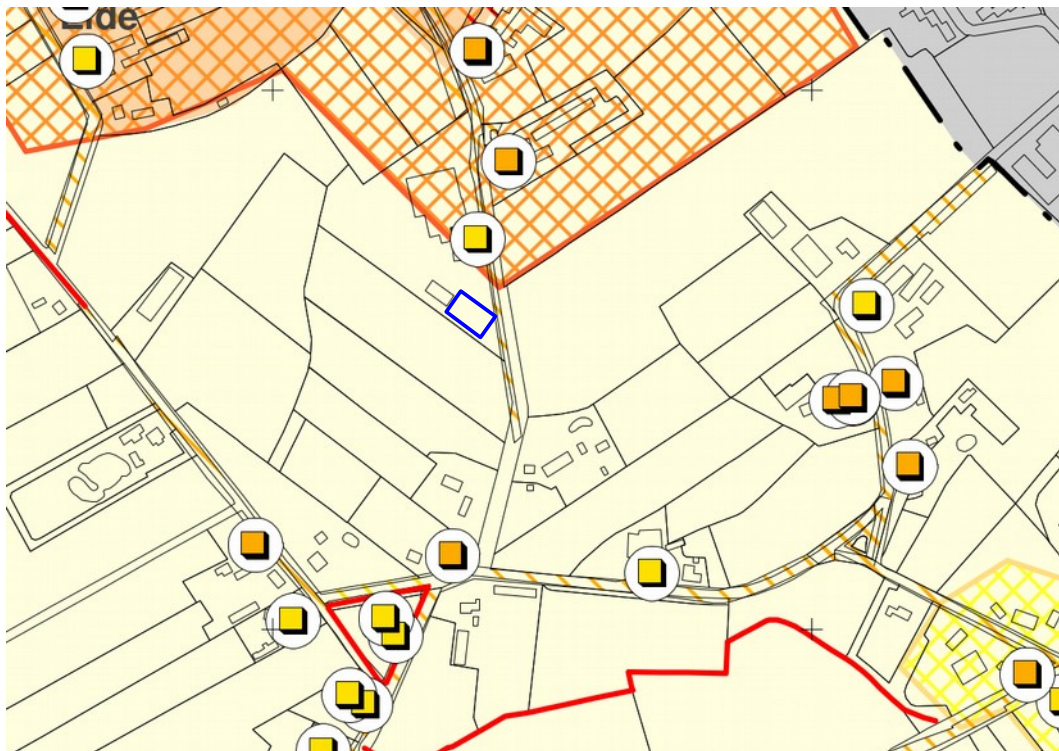
datum: 10-04-19

project: 2019012902 Meerijstad Schijndel Borne 27

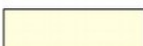
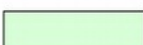


Figuur 9: Inventarisatie historisch cultuurlandschap, landschapselementen en historische bouwkunst Keunen e.a. 2015.

Het plangebied ligt grotendeels in "kd3: droge en onregelmatige, halfopen kamptginning met bebouwing", en deels in "kd1: droge, halfopen kamptginning met bebouwing"



CULTUURLANDSCHAPPEN

	zeer hoog
	hoog
	middelmatig
	basiswaarde
	niet gewaardeerd

Figuur 10: Kaart cultuurhistorische inventarisatie en waardering (Keunen e.a. 2015).